

Brüssel, 28.6.2023
COM(2023) 364 final

2023/0208 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS

europangatähtede ja -müntide seadusliku maksevahendi staatuse kohta

{SEC(2023) 257 final} - {SWD(2023) 233 final} - {SWD(2023) 234 final}

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

• Ettepaneku põhjused ja eesmärgid

Euro kasutuselevõtt Euroopa ühisrahana oli Euroopa integratsioonis suur samm edasi. Eurosularaha on üks peamisi maksevahendeid,¹ sest kodanikud ja jaemüüjad kasutavad seda euroalal igapäevastes tehingutes maksete tegemiseks või vahetusraha andmiseks. Sularaha on ainus maksevahend, mis võimaldab teha vahetuid isikutevahelisi makseid, mis arveldatakse kohe, ilma mis tahes kolmanda isiku osaluseta ja elektroonilisi seadmeid kasutamata.

Elektrooniliste maksete kasv, mida kiirendas COVID-19, on viinud sularahamaksete üldise vähenemiseni, ja sularahaautomaatide võrkude vähendamine nii mõneski liikmesriigis tähendab, et juurdepääs sularahale on ohus. Seetõttu on sularaha seadusliku maksevahendi staatuse ulatuse ja tähenduse küsimus omandanud ELi poliitilises tegevuskavas suurema tähtsuse, nagu on välja toodud ka komisjoni jaemaksete strateegias ja võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu hiljutist otsust selles küsimuses².

See otsus on oluline, sest selles on Euroopa Kohus välja toonud mõiste „seadusliku maksevahendi staatuse“ põhiaspektid, mida seni oli käsitletud ainult komisjoni 22. märtsi 2010. aasta soovitusel europangatähtede ja -müntide seadusliku maksevahendi staatuse ulatuse ja mõju kohta³. Kuigi liidu õigusega on europangatähtedele ja -müntidele otseselt omistatud seadusliku maksevahendi staatuse, ei ole seadusliku maksevahendi mõistet liidu esimeses ega teiseses õiguses määratletud. Neis seaduslikku maksevahendit käsitlevates kohtuasjades tehtud otsuses sedastas Euroopa Kohus, et mõiste „seadusliku maksevahendi staatuse“, mis ELi toimimise lepingu artikli 128 lõike 1 kohaselt europangatähtedele kuulub, on liidu õiguse mõiste, mida tuleb kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt. Europangatähtede puhul tähendab seadusliku maksevahendi staatuse Euroopa Kohtu tõlgenduse kohaselt i) kohustust aktsepteerida neid ii) nimiväärtuses iii) maksekohustuse täitmiseks,⁴ nagu on sätestatud komisjoni 2010. aasta soovitusel punktis 1.

Selleks et säilitada eurosularaha seadusliku maksevahendi staatuse praktikas, on oluline tagada sellele lihtne juurdepääs, sest kui kodanikel puudub sularahale juurdepääs, ei ole neil võimalik sellega maksta ja sularaha tegelik seadusliku maksevahendi staatusega satub ohtu.

Seega tagatakse käesoleva ettepanekuga, et keskpangaraha füüsiline vorm – eurosularaha – on jätkuvalt olemas, kättesaadav ja kõigi euroala elanike ja ettevõtjate poolt aktsepteeritud.

• Kooskõla poliitikavaldkonnas praegu kehtivate õigusnormidega

Asjaomases poliitikavaldkonnas, s.t euroala rahapoliitika osaks olevas rahandusõiguses, puuduvad muud õigusnormid peale aluslepingute asjakohaste sätete (ELi toimimise lepingu artikli 3 lõike 1 punkt c ja artiklid 127–133), nõukogu määruse (EÜ) nr 974/98 (euro kasutuselevõtu kohta) artikli 11, millega anti euromüntidele seadusliku maksevahendi

¹ https://www.ecb.europa.eu/euro/cash_strategy/cash_role/html/index.et.html

² Vt 26. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus, liidetud kohtuasjad C-422/19 ja C-423/19, Dietrich ja Häring, ECLI:EU:C:2021:63.

³ Komisjoni 22. märtsi 2010. aasta soovitus euro pangatähtede ja müntide seadusliku maksevahendi staatuse ulatuse ja mõju kohta (2010/191/EL).

⁴ Vt 26. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus, liidetud kohtuasjad C-422/19 ja C-423/19, Dietrich ja Häring, ECLI:EU:C:2021:63, punkt 49.

staatus,⁵ komisjoni 2010. aasta soovitus ja ettepaneku võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus digieuro kehtestamise kohta⁶ (mis võeti vastu koos käesoleva ettepanekuga).

Käesolev ettepanek on nende esmase õiguse sätetega kooskõlas. Eelkõige on käesolev määrus ettepanek kooskõlas komisjoni 2010. aasta soovitusel, milles esitati seadusliku maksevahendi mõiste ühtne määratlus. Selleks et tagada keskpangaraha kahe vormi (digieuro ja eurosularaha) ühtsus, reguleeritakse digieurot sarnaselt sularahaga kui seaduslikku maksevahendit, võttes siiski arvesse nende euro vormide vahelisi erinevusi. Käesolev ettepanek täiendab ettepanekut võtta vastu määrus digieuro kehtestamise kohta, kuna digieuro peaks sularaha täiendama, mitte seda asendama. Seepärast esitab komisjon seadusandliku ettepaneku sularaha aktsepteerimise ja kättesaadavuse tagamiseks.

Kui kavandatud määrus vastu võetakse, asendab see komisjoni 2010. aasta soovitusel, mis kaotab oma eesmärgi. Seejärel osutab komisjon selgelt, et soovitus enam ei kohaldata.

- **Kooskõla muude liidu tegevuspõhimõtetega**

Käesolev ettepanek on kooskõlas liidu tasandil rakendatavate muude tegevuspõhimõtetega. Eelkõige on see kooskõlas komisjoni jaemaksete strateegiaga, mis võeti vastu 2020. aasta septembris.

Käesolev ettepanek on kooskõlas ka Euroopa ligipäätavuse aktiga, mis hõlmab sularahaautomaate, ja liidu poliitiliste jõupingutustega sotsiaalse kaasatuse toetamiseks, sealhulgas Euroopa sotsiaalõiguste samba kontekstis. Selle eesmärk on tagada, et kõigil euroalal on piisav ja tegelik juurdepääs sularahale. See on eriti oluline haavatavate rühmade puhul, kes sõltuvad sularaha kasutamisest maksete tegemisel ning kelle hulka kuuluvad tavaliselt eakad ja puuetega inimesed, kellel võib olla raskusi digitaalsetele maksetele juurdepääsul, ning piiratud digioskustega ja/või piiratud sissetulekuga inimesed. Tavaliselt eelistavad need rühmad oma maksete arveldamisel elektrooniliste maksevahendite asemel kasutada sularaha. Maksimisele tuginevad sularahale ka finantsalaselt tõrjutud inimesed, näiteks pangakontota inimesed, varjupaigataotlejad ja rändajad, kellel ei pruugi olla võimalust või soovi kasutada erasektori pakutavaid maksevahendeid. Lisaks näitavad tõendid, et sularaha eelistatakse peamiselt seetõttu, et i) selle kasutamine võimaldab olla paremini teadlik oma kulutustest ja ii) see pakub anonüümsust (ja kaitseb seega privaatsust),⁷ ning lisaks on see ainus vahend, mis võimaldab teha makseid otse, koos kohese arveldamisega ja ilma kolmanda isiku osaluseta. Seoses sularaha kui maksevahendi säilimisega ilmnes EKP 2022. aasta uuringust,⁸ et 60 % tarbijatest peab sularahaga maksimise võimalust endiselt oluliseks või väga oluliseks. Uuringus leidis kinnitust, et vaatamata pandeemia ja sellega seotud liikumispiirangutele ning euroala tarbijate endi teatatud eelistustele sooviks üha suurem osa tarbijatest ühe maksevahendina kasutada sularaha⁹.

⁵ Nõukogu 3. mai 1998. aasta määrus (EÜ) nr 974/98 euro kasutuselevõtu kohta (EÜT L 139, 11.5.1998, lk 1).

⁶ [Komisjoni 22. märtsi 2010. aasta soovitus euro pangatähtede ja müntide seadusliku maksevahendi staatuse ulatuse ja mõju kohta \(europa.eu\).](#)

⁷ Euroopa Keskpank (2022), euroala tarbijate maksealaste hoiakute uuring (SPACE) https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_surveys/space/html/ecb.spacereport202212~783ffdf46e.et.html#toc7.

⁸ [Euroala tarbijate maksealaste hoiakute uuring \(SPACE\) – 2022 \(europa.eu\)](#)

⁹ Euroopa Keskpank (2022), euroala tarbijate maksealaste hoiakute uuring (SPACE), lk 59 https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_surveys/space/html/ecb.spacereport202212~783ffdf46e.et.html#toc7.

2. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS

• Õiguslik alus

Käesolev määruse ettepanek põhineb ELi toimimise lepingu artiklil 133, millega nähakse ette selliste meetmete, sealhulgas rahandusõiguslike meetmete vastuvõtmine, mis on vajalikud euro kasutamiseks ühisrahana. See aluslepingu säte kajastab vajadust kehtestada ühtsed põhimõtted kõigi liikmesriikide jaoks, mille ametlik vääring on euro, et kaitsta majandus- ja rahaliidu ning euro kui ühisraha üldisi huve.

• Subsidiaarsus

Vastavalt ELi lepingu artikli 5 lõikele 3 ei kohaldata subsidiaarsuse põhimõtet valdkondades, mis kuuluvad liidu ainupädevusse. ELi toimimise lepingu artikli 3 lõike 1 kohaselt on ELil ametliku vääringuna eurot kasutavate liikmesriikide rahapoliitika valdkonnas ainupädevus. Selles valdkonnas ei ole euroala liikmesriikidel võimalik meetmeid võtta ja seega subsidiaarsuse põhimõtet ei kohaldata.

• Proportsionaalsus

Proportsionaalsuse hindamine on käesoleva ettepanekuga kaasneva mõjuhinnangu lahutamatu osa. Kuigi sularaha aktsepteerimise või sularahale piisava ja tegeliku juurdepääsu tagamiseks vajaduse korral meetmete võtmine võib tekitada teatavat koormust nende meetmete võtmise eest vastutavatele ametiasutustele ja nende rakendamise eest vastutavatele isikutele, ei lähe need meetmed kaugemale sellest, mis on vajalik sularaha aktsepteerimise ja sellele juurdepääsu eesmärkide saavutamiseks, ning ettepanek võimaldab liikmesriikidele paindlikkust võtta meetmeid ainult siis, kui neid on vaja, ja kohandada meetmeid vastavalt oma riigi oludele. Kooskõlas Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artiklis 5 sätestatud proportsionaalsuse põhimõttega ei lähe käesolev määruse ettepanek seega kaugemale sellest, mis on vajalik ja proportsionaalne ettepaneku eesmärkide saavutamiseks.

• Vahendi valik

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus on sobiv vahend, et aidata kaasa ühtse reeglistiku loomisele, mis on vahetult ja viivitamata kohaldatav ning millega kõrvaldatakse võimalus, et eri liikmesriikides kohaldatakse seda erineva ülevõtmise tõttu erinevalt. See valik on kooskõlas ettepaneku eesmärgiga.

3. JÄRELHINDAMISE, SIDUSRÜHMADEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

• Praegu kehtivate õigusaktide järelhindamine või toimivuse kontroll

• Konsulteerimine sidusrühmadega

Käesolevat ettepanekut toetav konsultatsioonistrateegia koosnes mitmest algatusest.

- Komisjon korraldas 5. aprillist 2022 kuni 16. juunini 2022 sihtkonsultatsiooni digieuro teemal. Konsultatsiooni üks eraldi osa sisaldas konkreetseid küsimusi sularaha kui seadusliku maksevahendi kohta. Sihtkonsultatsiooni käigus koguti sektori spetsialistidelt, makseteenuse pakkujatelt (sealhulgas krediidasutustelt, makseasutustelt ja e-raha asutustelt), makseinfrastruktuuri pakkujatelt, makselahenduste arendajatelt, kaupmeestelt, kaupmeeste ühendustelt, jaemakseid reguleerivatelt asutustelt ja järelevalveasutustelt, rahapesuvastastelt järelevalveasutustelt, rahapesu andmebüroodelt, muudelt asjaomastelt asutustelt ja ekspertidelt ning tarbijaorganisatsioonidelt teavet, mida komisjon kasutas digieurot

käsitleva määruse ettepanekuga ja käesoleva ettepanekuga seoses mõjuhinnangu koostamiseks. Sihtkonsultatsiooni peamised tulemused on järgmised: tarbijaorganisatsioonid, mitu ettevõtjate ühendust ja enamik oma seisukohti väljendanud spetsialistidest vastajaid toetasid ELi tasandi seadusandlikku meedet, et suurendada õiguskindlust ja sätestada eurosularaha seadusliku maksevahendi staatus õigusaktis. Üldiselt leidsid vastajad, et kohustusliku aktsepteerimise üldpõhimõttest täiendavate erandite lubamisel tuleks arvesse võtta praktilisi elemente. Spetsialistidest vastajate seisukohad sularaha mitteaktsepteerimise eest halduskaristuste määramise osas läksid lahku, kuid tarbijaihendused toetasid sellekohast sätet. Vastajad väljendasid laialdast toetust europangatähtede ja -müntidega tehtavatele maksetele lisatasude kohaldamise keelule ELi määruse korral. Üldiselt ja igas asjaomases sidusrühmade rühmas, välja arvatud finantseerimisasutused, toetasid vastajad ka sätet sularaha kättesaadavuse tagamise kohta, näiteks ELi määruse korral liikmesriikide kohustust võtta vastu eeskirjad, millega tagatakse piisav juurdepääs sularahale, ning teatada nendest eeskirjadest komisjonile ja EKP-le. Kõiki tulemusi analüüsiti ning võeti mõjuhinnangu ja käesoleva ettepaneku koostamisel arvesse.

- Liikmesriikidel oli võimalus esitada oma seisukohti euro kui seadusliku maksevahendi eksperdirühma (ELTEG) mitmesugustel koosolekutel. Arutelusid toetasid küsimustikel põhinevad sihtkonsultatsioonid liikmesriikidega. ELTEGis peetud arutelude tulemusena kinnitati õiguskindlusetust seoses eurosularaha kui seadusliku maksevahendiga ja selle staatusega seotud põhimõtete erinevat kohaldamist euroalal. ELTEG tegi kindlaks mitu sularaha aktsepteerimise ja kättesaadavusega seotud probleemi ning tema lõpparuanne sisaldab 25 põhimõtet sularaha kui seadusliku maksevahendi kohta, mida on käesoleva ettepaneku koostamisel arvesse võetud.
 - 7. novembril 2022 korraldas komisjon digieuro teemal kõrgetasemelise konverentsi, millel osalesid riikide ja ELi ametiasutuste esindajad, Euroopa Parlamendi liikmed, erasektori ja kodanikuühiskonna esindajad ning akadeemiliste ringkondade esindajad. Arutelude käigus tõstatati mitmel korral digieuro mõju eurosularahale, rõhutades peamiselt seda, et digieuro peaks sularaha täiendama.
 - Kogu protsessi vältel oli EKP tihedalt kaasatud tehnilise tasandi aruteludesse.
- **Eksperdiarvamuste kogumine ja kasutamine**

Käesoleva algatuse ettevalmistamisel kasutati mitmesuguseid sisendeid ja eksperditeadmisi, sealhulgas järgmisi:

- eespool kirjeldatud konsultatsioonide käigus esitatud tõendid;
- ELTEG III lõpparuanne¹⁰;
- euro jaemaksete nõukogu (ERP) 2022. aasta aruanne;
- EKP uuringud ja töödokumendid, komisjoni talituste töödokumendid ja statistika;
- komisjoni uuringud.

¹⁰ Vt [ELTEG III 5. koosoleku lõpparuanne](#).

- **Mõjuhinnang**

Käesolevale ettepanekule on lisatud mõjuhinnang, mis esitati õiguskontrollikomiteele esimest korda 14. oktoobril 2022. Õiguskontrollikomitee esitas 18. novembril 2022 negatiivse arvamuse. Mõjuhinnang esitati õiguskontrollikomiteele uuesti 23. märtsil 2023 ja kiideti heaks 25. aprillil 2023. Õiguskontrollikomitee märkusi arvesse võttes selgitatakse mõjuhinnangus seost digieurot käsitleva algatuse ja sularaha kui seaduslikku maksevahendit käsitleva algatuse vahel, kirjeldatakse üksikasjalikult sularaha kui seaduslikku maksevahendit käsitleva algatuse konkreetseid aspekte, eelkõige seoses juurdepääsuga sularahale, ning tuuakse välja võimalike ELi meetmete, näiteks sularahaautomaatide tagasitoomise kulude olulisus pankade jaoks.

Sularahal kui seaduslikul maksevahendil on kaks peamist aspekti: sularaha aktsepteerimine ja juurdepääs sularahale. Kui ELi tasandi meetet mitte võtta, jääb see, mil määral ettevõtjad sularaha aktsepteerivad, ning kodanike ja ettevõtjate võimalus saada sularahale piisav juurdepääs, euroalal ebaoptimaalseks ja varieeruvaks, kuna seadusliku maksevahendi mõistet ei kohaldata ega tõlgendata ühetaoliselt.

Sularaha aktsepteerimist on käsitletud Euroopa Kohtu praktikas, ning sularaha aktsepteerimisega seotud aspektid, mis on hõlmatud Euroopa Liidu Kohtu otsusega, on käesolevas ettepanekus kodifitseeritud ja selgitatud. Need on kokkuvõtlikult järgmised: maksekohustuste täitmiseks nimiväärtuses aktsepteerimise põhimõtteline kohustus. Mõjuhinnangus soovitati ka, et lisaväärtuse ja õiguskindluse tagamiseks tuleks õigusakti ettepaneku puhul kaaluda üksikasjalikumaid selgitusi seadusliku maksevahendi tähenduse kohta, võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat. Lisaks jõuti mõjuhinnangus järeldusele, et jälgida tuleks sularaha aktsepteerimise taset, sealhulgas sularaha ühepoolset eelnevat välistamist, ning juhul, kui sularaha aktsepteerimine ei ole tagatud, tuleks võtta meetmeid.

Kuna need küsimused on seotud Euroopa Kohtu praktikas käsitletud seadusliku maksevahendi staatuse põhiaspektide ulatuse, mõju ja eranditega, piirduvad neid küsimusi käsitlevad õigusnormid suuresti selgitamise ja kodifitseerimisega, et tagada sidusus ja parem õigusloome, kusjuures poliitiliste valikute jaoks jääb vähe ruumi.

Seoses juurdepääsuga sularahale on võimalik teha poliitilisi valikuid võetavate meetmete laadi ja vormi osas ning seetõttu analüüsitakse neid aspekte mõjuhinnangus läbivalt. Selleks et sularaha saaks kasutada tõhusa maksevahendina, tuleks tagada juurdepääs mitmesugustele sularahateenustele, eelkõige sularaha väljavõtmise ja krediitiasutustes olevatele maksekontodele sularahasissemaksete tegemise teenustele. Need teenused võimaldavad sularaha ringlust ühiskonna eri osalejate vahel.

Mõju hindamisel ilmnes, et aastatel 2016–2019 kasvas nende kodanike osakaal, kes on mures sularahaautomaatidele juurdepääsu pärast, ning tehti kindlaks üsna heterogeenne ja kohati problemaatiline olukord seoses sularahale juurdepääsuga liikmesriikides. Seetõttu ei pruugi edaspidi olla võimalik tagada, et euroalal on kõigil juurdepääs põhilistele sularahateenustele mõistlikel tingimustel, eelkõige hinna ja kauguse mõttes. Selle tulemusena võivad sularahamaksetest sõltuvad haavatavad rühmad kõrvale jääda ning sularaha kui seadusliku maksevahendi, aga ka võimaliku kriisilukorras kasutatava erakorralise maksevahendi status võib nõrgeneda ja järk-järgult kaduda. Lisaks tuleb märkida, et paljud inimesed peavad sularaha ka sotsiaalselt kasulikuks maksevahendiks, kuna see annab selge ülevaate kulutustest, selle kasutamine on väga mugav, kiire ja turvaline ning see tagab rahaasjades anonüümsuse/privaatsuse.

Sularahale juurdepääsuga seoses määrati kindlaks kaks poliitikavarianti: 1) pehme õiguse instrument (nt komisjoni soovitus) või 2) liikmesriikidele õiguslikult siduv kohustus kavandatavas määruses sularaha kui seadusliku maksevahendi kohta, mida liikmesriigid peavad rakendama. Esimese variandi valimine ei tagaks sularaha seadusliku maksevahendi staatuse peamiste põhimõtete ühetaolist tõlgendamist. See aitaks ainult osaliselt saavutada eesmärki tagada sularahale piisav juurdepääs, ja euroala osades ebapiisava juurdepääsu lubamine võib nõrgendada ühisraha seadusliku maksevahendi staatust. Mõju hindamisel jõuti järeldusele, et sularahale juurdepääsu osas tuleks eelistada teist varianti, mis tagaks euro kahe vormi reguleerimise ühtsuse. Liikmesriigid peaksid määrama ühe või mitu riiklikku pädevat asutust, kellel on järelevalve- ja reguleerimisvolitused sularahasektori turutegevuse suhtes ning kes peaksid jälgima juurdepääsu sularahale ja sellega seotud sularahateenustele. Liikmesriikidele pannakse kohustus põhjalikult hinnata, mida tähendab piisav ja tegelik juurdepääs vastava riigi kontekstis (s.t võttes arvesse ka nõudlust sularahale juurdepääsu järele) ning millises ulatuses tuleb selle tagamiseks võtta meetmeid. Komisjonil oleks võimalik analüüsida, kas võetud meetmed vastavad määruse ühisele lähenemisviisile ja liikmesriikide hinnangutele nende territooriumil eksisteerivate vajaduste kohta. Analüüsi tegemisel konsulteeriks komisjon Euroopa Keskpangaga. See variant tagaks seega eurosularaha seadusliku maksevahendi staatuse tõhusa ja ühtse kaitse kogu euroalal.

Kuna liikmesriigid peaksid määrama kindlaks sularahale juurdepääsu tagamiseks võetavad meetmeid, määratlema sularahautomaatidele juurdepääsu nõuete jaoks piisavad asukohapõhised normid, mis vastavad nende elanikkonna vajadustele ja teenusetaseme eripäradele, ning hindama, millised makseteenuse pakkujad kuuluvad juurdepääsunõuete ja -soovituste kohaldamisalasse, määratakse võimalik mõju kuludele kindlaks vastavalt kohapealsetele vajadustele ja liikmesriikide vastavatele otsustele. Kui juurdepääs sularahale jääb liikmesriigis piisavaks, ei oleks selles liikmesriigis vaja võtta meetmeid, nii et pankadele ei tekiks lisakulusid. Liikmesriikides, kus juurdepääs sularahale on juba märkimisväärselt halvenenud, võib pankadel tekkida kulusid, mis on seotud sularahale piisava juurdepääsu taastamisega, kuid selliste kulude ulatus sõltuks riigi ametiasutuste otsustest juurdepääsu piisava ja tõhusa taseme kohta, seda ka juhul, kui komisjon võtaks vastu rakendusakti. ELi määrus iseenesest ei tekitaks pankadele ega jaemüüjatele otseselt kulusid.

Ettepanekul ei ole eeldatavasti mingit keskkonnamõju ja see on kooskõlas Euroopa kliimamäärusega. Nagu eespool märgitud, eeldatakse, et ettepanekul on positiivne sotsiaalne mõju, kuna see suurendab selliste haavatavate rühmade sotsiaalset kaasatust, kes tavaliselt sõltuvad rohkem sularahast või kes kipuvad elektrooniliste maksevahendite kasutamisest kõrvale jääma.

- **Õigusnormide toimivus ja lihtsustamine**

Käesolev algatus ei ole õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi algatus. See ei põhine ühegi olemasoleva määruse hindamisel.

Põhimõtte „üks sisse, üks välja“ seisukohast on käesolev algatus suuresti neutraalne. Kuna sularaha kui seaduslikku maksevahendit käsitlev õigusakt praegu puudub, puuduvad ka olemasolevad halduskulud, mida saaks selles valdkonnas kokku hoida.

Käesoleva algatusega seoses ei teki uusi ja märkimisväärsed halduskulusid, s.t märgistamise, aruandluse või registreerimise erinõudeid, mida tuleks kompenseerida kulude kokkuhoiuga mujal.

- **Põhiõigused**

Algatus on kooskõlas põhiõigustega. Selle puhul austatakse ettevõtlusvabaduse põhiõigust (sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 16) ja põhiõigust tarbijakaitsele (artikkel 38).

Mis puudutab muid asjakohaseid põhiõigusi, siis käesolevast määrusest tulenevad võimalikud piirangud on põhjendatud üldist huvi pakkuvate eesmärkidega, arvestavad nende olemust ja on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega.

4. MÕJU EELARVELE

Käesolev määrus ei mõjuta eelarvet.

5. MUU TEAVE

- **Rakenduskavad ning järelevalve, hindamise ja aruandluse kord**

Ettepanek sisaldab määruse mõju jälgimise ja läbivaatamise üldkava. Komisjon peab käesoleva määruse toimimise ja mõju läbi vaatama ning esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande kooskõlas komisjoni parema õigusloome suunistega. Liikmesriigid peaksid esitama komisjonile kõnealuse aruande koostamiseks vajaliku teabe.

- **Ettepaneku sätete üksikasjalik selgitus**

Reguleerimise ja kohaldamisala (artiklid 1 ja 2)

Ettepanekuga nähakse ette üksikasjalikud eeskirjad sularaha seadusliku maksevahendi staatuse ulatuse ja mõju ning europangatähtede ja -müntidele juurdepääsu kohta. Need eeskirjad reguleerivad maksekohustuse olemasolul täielikult või osaliselt sularahas tasutavate rahaliste võlgnevuste tasumist. Ettepanek sisaldab ka eeskirju lubatavate erandite kohta, eeskirju euroalal sularaha aktsepteerimise ja eelkõige sularaha eelneva ühepoolse välistamise jälgimise kohta ning sätet sularahale tegeliku juurdepääsu tagamise kohta.

Seadusliku maksevahendi mõiste ja erandid (artiklid 4, 5 ja 6)

Ettepaneku kohaselt sätestatakse teisese õiguse aktis esimest korda seadusliku maksevahendi määratlus ja reguleerimine. Seni oli seadusliku maksevahendi mõiste määratletud ainult komisjoni 2010. aasta soovitusel ja Euroopa Kohtu otsuses liidetud kohtuasjades C-422/19 ja C-423/19, milles tõlgendatakse ELi toimimise lepingu artikli 128 lõikes 1 sisalduvat seadusliku maksevahendi mõistet europangatähtede puhul. Kooskõlas selle kohtuotsusega sätestatakse artiklis 4, et sularaha seadusliku maksevahendi staatusest tuleneb kohustus aktsepteerida sularaha maksekohustuse täitmiseks sularaha nimiväärtuses. Makse saaja ei tohi keelduda tasumiseks pakutud eurosularahast, välja arvatud juhul, kui pooled on kokku leppinud teistsuguses maksevahendis või kui kohaldatakse erandit.

Artiklis 5 sätestatakse tingimused, mille korral eurosularaha aktsepteerimisest keeldumine oleks õiguslikult võimalik; keeldumine peab olema heauskne, selle aluseks peavad olema õiguspärased põhjused ja see peab olema kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, võttes arvesse makse tegemise konkreetseid asjaolusid. Kohustus tõendada, et need tingimused on sellise hea usu põhimõtte kohase erandi kohaldamiseks täidetud, lasub makse saajal. Artiklis 5 sätestatakse kaks mitteammendavat õiguspärasest põhjust, mille tõttu võib eurosularaha aktsepteerimisest keelduda, nimelt tasumiseks selliste pangatähtede pakkumine, mille väärtus on tasumisele kuuluva summaga võrreldes ilmselgelt ebaproportsionaalselt suur, ja erandjuhtudel see, kui ettevõtjal ei ole tasumise hetkel vahetusraha või kui makse tulemusel ei oleks ettevõtjal enam piisavalt tavapärase tehingute jaoks vajalikku vahetusraha.

Artikliga 6 antakse komisjonile õigus võtta delegeeritud õigusaktidega vastu täiendavaid rahandusõiguslikke erandeid kohustusliku aktsepteerimise põhimõttest. Need erandid peaksid olema põhjendatud ja proportsionaalsed, nad ei tohiks kahjustada eurosularaha staatust seadusliku maksevahendina ning neid tuleks lubada ainult tingimusel, et rahaliste võlgnevuste tasumiseks on olemas muud vahendid.

Sularahamaksete aktsepteerimine (artikkel 7)

Artikli 7 eesmärk on tagada, et ettevõtjate eelnevast ühepoolsest sularaha välistamisest tulenev laialdane sularaha mitteaktsepteerimine ei kahjusta seadusliku maksevahendi kohustusliku aktsepteerimise põhimõtet.

Liikmesriikidel oleks kohustus jälgida sularahamaksete eelneva ühepoolse välistamise taset ja tagada sularaha aktsepteerimine kooskõlas sularaha kohustusliku aktsepteerimise põhimõttega, mis on sätestatud artiklis 4. Liikmesriigid peaksid igal aastal esitama oma hinnangu komisjonile ja Euroopa Keskpangale. Kui leitakse, et sularaha mitteaktsepteerimise tase kahjustab europangatähtede ja -müntide kohustusliku aktsepteerimise põhimõtet, peaksid liikmesriigid võtma parandusmeetmeid.

Juurdepääs sularahale (artikkel 8)

Artikliga 8 kehtestatakse liikmesriikide kohustus tagada piisav ja tegelik juurdepääs sularahale kogu oma territooriumil, nii linnades kui ka linnavälistes piirkondades. See on vajalik eurosularaha seadusliku maksevahendi staatuse tagamiseks praktikas.

Liikmesriikidel oleks kohustus jälgida juurdepääsu sularahale. Samuti peaksid nad igal aastal hindama olukorda oma territooriumil ning esitama oma hinnangu komisjonile ja Euroopa Keskpangale. Kui piisav ja tegelik juurdepääs sularahale ei ole tagatud, peaksid liikmesriigid võtma parandusmeetmeid.

Menetluslikud aspektid (artikkel 9)

Selle artikli eesmärk on sätestada menetluslikud aspektid, võimaldamaks tõhusalt täita artiklites 7 ja 8 sätestatud kohustusi. Sellega seoses peavad kõik liikmesriigid määrama ühe või mitu riiklikku pädevat asutust, kellel on vajalikud haldus- ja regulatiivsed volitused seoses sularahamaksete aktsepteerimisega ja sularahale juurdepääsuga.

Määratud riiklikel pädevatel asutustel oleks õigus hinnata, ega sularaha kohustusliku vastuvõtmise põhimõtet ei kahjusta ettevõtjate eelnevast ühepoolsest sularaha välistamisest tulenev laialdane sularaha mitteaktsepteerimine ning kas liikmesriigi territooriumil on tagatud piisav ja tegelik juurdepääs sularahale. Hindamisel lähtutakse komisjoni poolt rakendusaktidega vastu võetud ühistest näitajatest. Hindamisest tuleb komisjonile teatada vastavalt artiklile 13. Kui liikmesriigid peavad seoses artiklites 7 ja 8 sätestatud kohustustega võtma parandusmeetmeid, tuleb need parandusmeetmed esitada aastaaruandes. Liikmesriigid ei pea võtma vastu rakendusmeetmeid, kui nende hindamine näitab, et sularaha kohustusliku aktsepteerimise põhimõtet ei kahjusta ettevõtjate eelnevast ühepoolsest sularaha välistamisest tulenev laialdane sularaha mitteaktsepteerimine, ning kui nende territooriumil on tagatud piisav ja tegelik juurdepääs sularahale.

Kui aga liikmesriigi meetmed näivad olevat ebapiisavad või kui komisjon leiab, et vaatamata aastaaruande järeldustele ei ole sularahamaksete aktsepteerimine ja/või piisav ja tegelik juurdepääs sularahale liikmesriigis kooskõlas artiklites 7 ja 8 sätestatud kohustustega, on komisjonil õigus võtta vastu rakendusakte, millega nähakse ette piisavad ja proportsionaalsed meetmed, mille asjaomane liikmesriik peaks vastu võtma.

Delegeeritud õigusaktid ja rakendusaktid (artiklid 10 ja 11)

Komisjonil on õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte. Artiklis 10 sätestatakse artiklis 6 osutatud delegeeritud õigusaktide vastuvõtmisel järgitav menetlus.

Artiklis 11 sätestatakse, et artiklis 9 osutatud rakendusaktide vastuvõtmisel abistab komisjoni komitee.

Karistused (artikkel 12)

Selleks et tagada määruse sätete järgimine, võimaldades samal ajal kohaldatavate karistuste laadi osas liikmesriikidele teatavat paindlikkust, nähakse artikliga 12 ette, et eeskirjad karistuste kohta, mida kohaldatakse määruse rikkumise korral, kehtestavad liikmesriigid.

Aruandlus (artikkel 13)

Artiklis 13 sätestatakse, et iga liikmesriik esitab komisjonile ja EKP-le aastaaruande, mis sisaldab teavet aktsepteerimiskohustusest tehtud erandite ja nende kohaldamise kohta, üksikasjalikke andmeid ja analüüsi liikmesriigi olukorra kohta seoses sularahale juurdepääsuga ja sularaha aktsepteerimisega ning teavet artiklite 7 ja 8 kohaselt võetavate parandusmeetmete ning rakendatud karistuste kohta.

Õiguskaitsevahendid (artikkel 14)

Artiklis 14 nõutakse, et liikmesriigid teavitaksid füüsilisi isikuid ja ettevõtjaid kanalitest ja õiguskaitsevahenditest, mida saab kasutada selleks, et esitada pädevatele asutustele kaebusi seoses sularaha aktsepteerimisest ebaseadusliku keeldumisega ja ebapiisava juurdepääsuga sularahale.

Europangatähtede ja -müntide ning digieuro koostoime (artikkel 15)

Artiklis 15 nõutakse sularaha ja digieuro vastastikust nimiväärtuses konverteeritavust ning ebaselguse vältimiseks antakse maksjale õigus valida, kas maksta sularahas või digieurodes, kui käesoleva määruse, sealhulgas eelkõige kohustuslikku aktsepteerimist mõjutavate sätete (s.t artiklite 4, 5, 6 ja 7) ning digieurot käsitleva määruse kohaselt on kohustuslik mõlema maksevahendi aktsepteerimine.

Läbivaatamine (artikkel 16)

Artikliga 16 nähakse ette, et komisjon vaatab määruse läbi viis aastat pärast selle jõustumist ning esitab selle kohta aruande Euroopa Parlamendile ja nõukogule. Liikmesriigid peaksid esitama komisjonile kõnealuse aruande koostamiseks vajaliku teabe.

Jõustumine (artikkel 17)

Määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS

europangatähtede ja -müntide seadusliku maksevahendi staatuse kohta

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,
võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 133,
võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,
võttes arvesse Euroopa Keskpanga arvamust,
toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt
ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 3 lõike 1 kohaselt on liidul ametliku vääringuna eurot kasutavate liikmesriikide rahapoliitika valdkonnas ainupädevus.
- (2) Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 128 lõikele 1 ja nõukogu määruse (EÜ) nr 974/98¹¹ artiklile 10 on europangatähed ametliku vääringuna eurot kasutavates liikmesriikides ainsad seadusliku maksevahendi staatusega pangatähed. Määruse (EÜ) nr 974/98 artikli 11 kohaselt on euromündid ametliku vääringuna eurot kasutavates liikmesriikides ainsad seadusliku maksevahendi staatusega mündid.
- (3) Komisjoni soovitusel europangatähtede ja -müntide seadusliku maksevahendi staatuse ulatuse ja mõju kohta¹² on esitatud europangatähtede ja -müntide seadusliku maksevahendi staatuse ühtne määratlus.
- (4) Euroopa Liidu Kohus selgitas oma 26. jaanuari 2021. aasta otsuses,¹³ et ELi toimimise lepingu artikli 128 lõikes 1 nimetatud mõiste „seadusliku maksevahendi staatuse“ on liidu õiguse mõiste, mida tuleb kogu ELis tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt¹⁴. Teiseks sedastas Euroopa Liidu Kohus, et rahaühikus vääringustatud maksevahendi „seadusliku maksevahendi staatuse“ mõiste tähendab seda, et „selle maksevahendi vastuvõtmisest ei saa üldjuhul keelduda, kui võlakohustusest vabanemiseks soovitakse tasuda samas rahaühikus väljendatud võlga selle nimiväärtuses“, ilma maksja

¹¹ Nõukogu 3. mai 1998. aasta määrus (EÜ) nr 974/98 euro kasutuselevõtu kohta (EÜT L 139, 11.5.1998, lk 1).

¹² ELT L 83, 30.3.2010, lk 70.

¹³ Vt 26. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus, liidetud kohtuasjad C-422/19 ja C-423/19, *Hessischer Rundfunk*, ECLI:EU:C:2021:63.

¹⁴ Vt 26. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus, liidetud kohtuasjad C-422/19 ja C-423/19, *Hessischer Rundfunk*, ECLI:EU:C:2021:63, punkt 45.

tasutavate lisatasudeta¹⁵. Kolmandaks märkis Euroopa Liidu Kohus, et põhimõtteliselt võivad ametliku vääringuna eurot kasutavad liikmesriigid europangatähtede ja -müntide vastuvõtmise kohustust piirata avaliku huvi põhjustel ning vastavalt oma pädevusele väljaspool rahandusõiguse ja -poliitika valdkonda ning liidu muud ainupädevust, tingimusel et need piirangud on põhjendatud avaliku huvi eesmärgiga ja sellega proportsionaalsed¹⁶.

- (5) Maksevahendina pakutavate europangatähtede ja -müntide aktsepteerimisest võib erandkorras keelduda, kui keeldumine on heauskne, selle aluseks on õiguspärased põhjused ja konkreetsed asjaolud, mis ei sõltu makse saajast, ning kui keeldumine on proportsionaalne. Näiteks võib keeldumine olla põhjendatud, kui rahalise võlgnevuse tasumiseks pakutav europangatäht on makse saajale võlgnetava summaga võrreldes ebaproportsionaalselt suur, näiteks kui alla viieeurose võlgnevuse tasumiseks pakutakse kahesajaeurost pangatähte. Vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 974/98 ei ole ükski isik kohustatud ühegi üksikmakse puhul vastu võtma rohkem kui 50 münti, välja arvatud käibelaskev ametiasutus ja käibelaskeva liikmesriigi siseriiklike õigusaktidega konkreetselt määratud isikud.
- (6) Tagamaks, et europangatähtedes ja -müntides tehtavate maksete kohustusliku aktsepteerimise põhimõtet ei kahjusta laialdane ja struktuurne sularahamaksetest keeldumine, on vaja, et liikmesriigid jälgiksid sularahamaksete ühepoolse eelneva välistamise ulatust, kui tehinguid tehakse füüsilistes ruumides. Seepärast peaksid liikmesriigid kogu oma territooriumil ja kõigis oma piirkondades, sealhulgas linnades ja linnavälistes piirkondades, korrapäraselt jälgima sularahamaksete ühepoolse eelneva välistamise ulatust, kui makseid tehakse füüsilistes ruumides, lähtudes ühistest näitajatest, mis võimaldavad liikmesriike võrrelda. Kui liikmesriigi hinnangu kohaselt on sularahamaksete aktsepteerimine tema territooriumil tagatud, ei pea ta seoses oma vastava kohustusega konkreetseid meetmeid võtma. Küll aga peaks ta jätkama olukorra jälgimist. Kui liikmesriik jõuab järeldusele, et sularaha eelnev ühepoolne välistamine kahjustab europangatähtede ja -müntidega tehtavate maksete kohustuslikku aktsepteerimist kogu tema territooriumil või selle osas, peaks ta võtma olukorra parandamiseks tõhusaid ja proportsionaalseid meetmeid, näiteks keelama sularaha ühepoolse eelneva ühepoolse välistamise või piirama sellist välistamist kas kogu oma territooriumil või selle osades, näiteks maapiirkondades, või teatavates olulistest sektorites, nagu postkontorid, supermarketid, apteegid või tervishoiuasutused, või teatavat liiki maksete puhul, mida peetakse hädavajalikuks.
- (7) Selleks et tõhusalt täita oma kohustust tagada piisav ja tegelik juurdepääs sularahale, peaksid liikmesriigid korrapäraselt jälgima sularahale juurdepääsu taset kogu oma territooriumil ja kõigis oma piirkondades, sealhulgas linnades ja linnavälistes piirkondades, lähtudes ühistest näitajatest, mis võimaldavad liikmesriike võrrelda. Ühised näitajad võiksid hõlmata sularahale juurdepääsu mõjutavaid tegureid, nagu sularahale juurdepääsupunktide tihedus elanikkonna suhtes, sularaha väljavõtmise ja sularahasissamaksete tegemise tingimused, sealhulgas tasud, erinevate võrkude olemasolu, mis pakuvad klientidele erinevaid juurdepääsuviise, linna- ja maapiirkondade vahelised ja sotsiaal-majanduslikud erinevused ning teatavate elanikkonnarühmade raskused juurdepääsul. Kui liikmesriigi hinnangu kohaselt on

¹⁵ Vt 26. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus, liidetud kohtuasjad C-422/19 ja C-423/19, *Hessischer Rundfunk*, ECLI:EU:C:2021:63, punkt 46.

¹⁶ Vt 26. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus, liidetud kohtuasjad C-422/19 ja C-423/19, *Hessischer Rundfunk*, ECLI:EU:C:2021:63, punktid 67 ja 68.

tema territooriumil tagatud piisav ja tegelik juurdepääs sularahale, ei pea ta seoses oma vastava kohustusega konkreetseid meetmeid võtma. Küll aga peaks ta jätkama olukorra jälgimist. Kui liikmesriik jõuab järeldusele, et juurdepääs sularahale ei ole kogu tema territooriumil või selle osas piisav ja tegelik või võib meetmete puudumisel halveneda, tuleks olukorra parandamiseks võtta asjakohaseid parandusmeetmeid, näiteks kehtestada sularaha väljavõtmise teenuseid osutavatele makseteenuse pakkujatele asukohapõhised juurdepääsunõuded, et tagada sularahateenused piisaval arvul filiaalides, kus nad tegutsevad, või ainult internetis tegutsevate krediitiasutuste jaoks määratud esindaja kaudu, või et tagada sularahaautomaatide piisav tihedus, pidades silmas head geograafilist levikut võrreldes elanikkonna paiknemisega ning võttes arvesse ka sularahaautomaatide võimalikku ühiskasutust. Muud parandusmeetmed võiksid hõlmata mittekrediitiasutustele (näiteks sõltumatutele sularahaautomaatide käitajatele, jaemüüjatele või postkontoritele) suunatud soovitusi täiendada pankade sularahateenuseid.

- (8) Komisjonile tuleks anda õigus võtta vastu rakendusakte euroalal üldkohaldatavate ühiste näitajate kogumi kohta, mis võimaldaks liikmesriikidel tõhusalt jälgida ja hinnata sularahamaksete aktsepteerimist ja juurdepääsu sularahale kogu oma territooriumil ja kõigis oma piirkondades, sealhulgas linnades ja linnavälistes piirkondades. Kõnealuste rakendusaktide ettevalmistamiseks peaks komisjon konsulteerima Euroopa Keskpangaga.
- (9) Komisjonile tuleks anda õigus võtta vastu rakendusakte, mis on adresseeritud konkreetsele liikmesriigile, kui selle liikmesriigi kavandatud meetmed näivad olevat ebapiisavad või kui vaatamata selle liikmesriigi saadetud aastaaruande järeldustele kahjustab sularaha eelnev ühepoolne välistamine europangatähtedes ja -müntides tehtavate maksete kohustusliku aktsepteerimise põhimõtet ja/või kui juurdepääs sularahale ei ole piisav ja tegelik. Sellise rakendusaktiga võidakse asjaomast liikmesriiki kohustada võtma meetmeid, mida on kirjeldatud põhjendustes 7 ja 8, või meetmeid, mida on teistes liikmesriikides peetud tõhusaks selleks, et vältida sularahamaksete kohustusliku aktsepteerimise või sularahale piisava ja tegeliku juurdepääsu põhimõtte kahjustamist.
- (10) Kooskõlas lojaalse koostöö põhimõttega peaksid komisjon, Euroopa Keskpank ja määratud riiklikud pädevad asutused, kellel on vajalikud volitused seoses sularahamaksete aktsepteerimise ja sularahale juurdepääsuga ning sularahasektori sularahaalase turutegevusega, tegema tihedat koostööd sularahamaksete aktsepteerimise ja sularahale juurdepääsuga seotud küsimustes. Nende institutsioonide ja asutuste vaheline korrapärane dialoog, mis põhineb eelkõige liikmesriikide poolt komisjonile ja Euroopa Keskpangale esitatavatel aastaaruannetel, peaks olema suunatud sellele, et teha kindlaks laialdane ühepoolne sularaha välistamine ja ebapiisav juurdepääs sularahale riigi konkreetsetel territooriumidel või konkreetsetes piirkondades. Samuti on selle eesmärk töötada välja ja võtta vastu parandusmeetmed, mida liikmesriigid peaksid rakendama selleks, et täita oma kohustusi tagada sularaha aktsepteerimine ning piisav ja tegelik juurdepääs sularahale.
- (11) Selleks et vajaduse korral oleks edaspidi võimalik teha täiendavaid erandeid eurosularaha aktsepteerimise kohustusest, peaks komisjonil olema õigus võtta kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 290 vastu käesolevat määrust täiendavaid delegeeritud õigusakte, milles kehtestatakse täiendavad erandid kohustusliku aktsepteerimise põhimõttest kogu euroalal. Komisjon võib selliseid täiendavaid erandeid vastu võtta üksnes juhul, kui need on vajalikud ja oma eesmärgiga proportsionaalsed ning tagavad eurosularaha seadusliku maksevahendi staatuse

säilimise. Komisjoni õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte sularahatehingute aktsepteerimise kohustusest täiendavate erandite kehtestamiseks ei tohiks piirata liikmesriikide võimalust võtta jagatud pädevuse valdkondades vastavalt oma volitustele vastu siseriiklikke õigusakte, millega nähakse ette erandid seadusliku maksevahendi staatusest tulenevast aktsepteerimiskohustusest kooskõlas tingimustega, mille Euroopa Kohus on kehtestanud liidetud kohtuasjades C-422/19 ja C-423/19 tehtud otsuses. On eriti oluline, et komisjon viiks oma ettevalmistava töö käigus läbi asjakohaseid konsultatsioone, sealhulgas ekspertide tasandil, ja et kõnealused konsultatsioonid viidaks läbi kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega. Selleks et tagada võrdne osalemine delegeeritud õigusaktide ettevalmistamises, saavad Euroopa Parlament ja nõukogu kõik dokumendid liikmesriikide ekspertidega samal ajal ning nende ekspertidel on pidev juurdepääs komisjoni eksperdirühmade koosolekutele, millel arutatakse delegeeritud õigusaktide ettevalmistamist.

- (12) Selleks et tagada sularahamaksete vastuvõtmist käsitlevate sätete kohaldamise ühetaolised tingimused ning piisav ja tegelik juurdepääs sularahale, tuleks komisjonile anda rakendamislõuanded. Neid lõuandeid tuleks kasutada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 182/2011¹⁷. Kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 182/2011 tuleks kasutada nõuandemenetlust selliste rakendusaktide vastuvõtmiseks, mis käsitlevad sularaha aktsepteerimist ja sellele juurdepääsu, kuna need hõlmavad väikese mõjuga meetmeid, nimelt sularaha aktsepteerimise ja sellele juurdepääsu jälgimise näitajaid, või selliste rakendusaktide vastuvõtmiseks, mis on suunatud üksikutele liikmesriikidele, kellel võib teataval asjaoludel olla vaja võtta vastu asjakohased meetmed, mis kajastavad nende riikide territooriumide, piirkondade ja linnapiirkondade olusid.
- (13) Käesoleva määrusega tagatakse Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 16 ja 38 sätestatud ettevõtlusvabaduse põhiõiguse ja tarbijakaitse põhiõiguse täielik austamine. Käesolevas määruses käsitletakse seadusliku maksevahendi staatusega vääringut kui eelistatud maksevahendit, mille kodanikud võivad õiguspäraselt valida oma võlgnevuste tasumiseks. Seega käsitlevad käesoleva määruse meetmed üksnes seda, kuidas ettevõtjad makseid saavad. Nende põhiõiguste riive on seega kaudne ja väga piiratud. See on põhjendatud üldise huvi eesmärgiga tagada seadusliku maksevahendi staatus ja on selle eesmärgiga proportsionaalne.
- (14) Sularahamaksete osakaal võrreldes elektrooniliste maksetega on suurem teatavate haavatavate rühmade, sealhulgas vanemate vanuserühmade, puuetega inimeste ning piiratud digioskustega ja madalama sissetulekutasemega inimeste puhul. Käesolev ettepanek on kooskõlas Euroopa ligipääsetavuse aktiga,¹⁸ mis hõlmab sularahaautomaate. Maksmisel tuginevad sularahale ka finantsalaselt tõrjutud inimesed, näiteks pangakontota inimesed, varjupaigataotlejad ja rändajad, kellel ei pruugi olla võimalust või soovi kasutada erasektori pakutavaid maksevahendeid. Sularaha peetakse maksevahendiks, mis annab selge ülevaate kulutustest, mille kasutamine on väga mugav, kiire ja turvaline ning mis tagab privaatsuse. Nimetatud haavatavatel rühmadel on suurem oht kaotada juurdepääs igasugusele makseviisile, kui nende juurdepääs sularahale halveneb. Seega on käesoleva määruse eesmärk säilitada sularahamaksetest sõltuvate haavatavate rühmade finantsalane kaasatus,

¹⁷ ELT L 55, 28.2.2011, lk 13.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/882 toodete ja teenuste ligipääsetavusnõuete kohta (ELT L 151, 7.6.2019, lk 70).

tagades, et euroalal on igal ajal vabadus valida eelistatud maksemeetod ja juurdepääs põhilistele sularahateenustele, toetades samal ajal liikmesriike nende poliitiliste jõupingutuste jätkamisel eesmärgiga edendada digitaalset finantsalast kaasatust, näiteks meetmete kaudu, mille eesmärk on suurendada haridus- ja koolitussüsteemides finantskirjaoskust ja konkreetselt digitaalset finantskirjaoskust ning kõrvaldada digitaristu lüngad, sealhulgas maapiirkondades.

- (15) Kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega on sularaha aktsepteerimise ja sularahale juurdepääsu tagamise põhieesmärgi saavutamiseks vajalik ja asjakohane kehtestada vajalikud õigusnormid. Euroopa Liidu lepingu artikli 5 lõike 4 kohaselt ei lähe käesolev määrus seatud eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

Artikkel 1
Reguleerimise

Käesoleva määrusega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad europangatähtede ja -müntide seadusliku maksevahendi staatuse ulatuse ja mõju ning neile juurdepääsu kohta, et tagada europangatähtede ja -müntide tõhus kasutamine ühisrahana, nagu on ette nähtud vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 128 lõikes 1 ja määruse (EÜ) nr 974/98 artiklis 11.

Artikkel 2
Kohaldamisala

1. Käesolevat määrust kohaldatakse täielikult või osaliselt sularahas tasutavate rahaliste võlgnevuste tasumise suhtes juhul, kui eksisteerib kohaldatava õiguse või väljakujunenud õiguslike tavadega kooskõlas olev maksekohustus. Sularaha seadusliku maksevahendi staatuse tagamiseks kohaldatakse käesolevat määrust ka sularahamaksete eelneva ühepoolse välistamise ja sularahale juurdepääsu suhtes.
2. Käesolevat määrust ei kohaldata kaugmüügi teel, sealhulgas internetis ostetud kaupade või teenuste eest tehtavate maksete suhtes.

Artikkel 3
Mõisted

Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. „sularaha“ – europangatähed ja -mündid;

2. „sularahasektor“ – klientidele maksekontosid pakkuvad krediidasutused ja sularahateenuste osutajad, kes tegelevad europangatähtede ja -müntide levitamise ja ringluse haldamisega;
3. „krediidasutus“ – Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 575/2013¹⁹ artikli 4 lõike 1 punktis 1 määratletud krediidasutus;
4. „sularaha eelnev ühepoolne välistamine“ – olukord, kus jaemüüja või teenuseosutaja välistab ühepoolset sularaha kui maksevahendi, näiteks kasutades silti „sularaha ei aktsepteerita. Sellisel juhul ei ole maksja ja makse saaja ostu eest tasumiseks kasutatavas maksevahendis vabalt kokku leppinud;
5. „maksja“ – isik, kes teeb makse eurosularahas;
6. „makse saaja“ – isik, kes peaks olema eurosularahas tehtava tehingu raames üleantavate rahaliste vahendite saaja;
7. „nimiväärtus“ – europangatähe või -mündi nimiväärtus eurodes, nagu see on sellele pangatähele trükitud või sellele mündile vermitud;
8. „ettevõtja“ – majandustegevusega tegelev isik, olenemata tema õiguslikust vormist, sealhulgas partnerlus või ühendus, kes tegeleb korrapäraselt majandustegevusega.

Artikkel 4

Seadusliku maksevahendi staatus

1. Europangatähtede ja -müntide seadusliku maksevahendi staatusest tuleneb kohustus aktsepteerida europangatähti ja -müntide maksekohustuse täitmiseks nende nimiväärtuses.
2. Kooskõlas sularaha aktsepteerimise kohustusega ei keeldu makse saaja maksekohustuse täitmisest europangatähtedes ja/või -müntides.
3. Kooskõlas kohustusega aktsepteerida sularaha selle nimiväärtuses loetakse võlgnevuse tasumiseks europangatähtedes ja/või -müntides tehtud makse rahaliseks väärtuseks neil pangatähtedel ja/või müntidel osutatud summa eurodes. Võlgnevuse

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 575/2013, mis käsitleb krediidasutuste suhtes kohaldatavaid usaldatavusnõudeid ja millega muudetakse määrust (EL) nr 648/2012 (ELT L 176, 27.6.2013, lk 1–337).

tasumiseks europangatähtedes ja -müntides tehtavale maksele on keelatud lisada lisatasusid.

4. Kooskõlas õigusega kasutada europangatähti ja -münste maksekohustuse täitmiseks on maksjal võimalik maksekohustuse täitmiseks teha makse saajale makse europangatähtedes ja -müntides.

Artikkel 5

Erandid europangatähtede ja -müntide kohustusliku aktsepteerimise põhimõttest

1. Erandina artikli 4 lõikest 2 on makse saajal õigus keelduda europangatähtede ja -müntide aktsepteerimisest järgmistel juhtudel:
 - a) keeldumine on heauskne ning selle aluseks on õiguspärased ja ajutised põhjused, mis on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, pidades silmas konkreetseid asjaolusid, mis ei olene makse saajast;
 - b) makse saaja on enne makse tegemist maksjaga kokku leppinud teistsuguses maksevahendis.

Punkti a kohaldamisel lasub makse saajal kohustus tõendada, et konkreetsel juhul esinesid sellised õiguspärased ja ajutised põhjused ning et keeldumine oli proportsionaalne.

2. Lõikes 1 osutatud õiguspärased põhjused võivad hõlmata järgmist:
 - i. suure nimiväärtusega pangatähtedega seotud juhud, kui tasumiseks pakutava pangatähe väärtus on tasumisele kuuluva summaga võrreldes ilmselgelt ebaproportsionaalselt suur;
 - ii. erandjuhud, kui sularaha pakkumise hetkel ei ole ettevõtjal vahetusraha või kui makse tulemusel ei oleks ettevõtjal enam piisavalt tavapärase igapäevaste äritehingute jaoks vajalikku vahetusraha.

Artikkel 6

Täiendavad rahandusõiguslikud erandid europangatähtede ja -müntide kohustusliku aktsepteerimise põhimõttest

Komisjonil on õigus võtta artikli 10 kohaselt vastu käesolevat määrust täiendavaid delegeeritud õigusakte, et määrata kindlaks täiendavad rahandusõiguslikud erandid kohustusliku aktsepteerimise põhimõttest. Need erandid peavad olema põhjendatud ja proportsionaalsed avaliku huvi eesmärgiga, nad ei tohi kahjustada eurosularaha staatust

seadusliku maksevahendina ning nad on lubatud üksnes tingimusel, et rahaliste võlgnevuste tasumiseks on olemas muud vahendid. Kõnealuste delegeeritud õigusaktide ettevalmistamisel konsulteerib komisjon Euroopa Keskpannaga.

Artikkel 7

Sularahamaksete aktsepteerimine

1. Selleks et tagada sularaha aktsepteerimine vastavalt artikli 4 lõikele 2, jälgivad liikmesriigid komisjoni poolt vastu võetud ühiste näitajate alusel sularahamaksete aktsepteerimist ja sularahamaksete eelneva ühepoolse välistamise taset kogu oma territooriumil ja kõigis oma piirkondades, sealhulgas linnades ja linnavälistes piirkondades, ning hindavad olukorda.
2. Liikmesriigid teatavad sularahamaksete aktsepteerimise tasemega seotud järelevalve ja hindamise tulemustest vastavalt artikli 9 lõikele 3.
3. Kui liikmesriik leiab, et sularahamaksete aktsepteerimine tema territooriumil või selle osades kahjustab europangatähtede ja -müntide kohustusliku vastuvõtmise põhimõtet, esitab ta vastavalt artikli 9 lõikele 4 parandusmeetmed, mida ta kohustub võtma.

Artikkel 8

Juurdepääs sularahale

1. Liikmesriigid tagavad piisava ja tegeliku juurdepääsu sularahale kogu oma territooriumil ja kõigis oma piirkondades, sealhulgas linnades ja linnavälistes piirkondades. Selleks et tagada piisav ja tegelik juurdepääs sularahale, jälgivad liikmesriigid komisjoni poolt vastu võetud ühiste näitajate alusel juurdepääsu sularahale kogu oma territooriumil ja kõigis oma piirkondades, sealhulgas linnades ja linnavälistes piirkondades, ning hindavad olukorda.
2. Liikmesriigid teatavad sularahale juurdepääsuga seotud järelevalve ja hindamise tulemustest vastavalt artikli 9 lõikele 3.
3. Kui liikmesriik leiab, et piisav ja tegelik juurdepääs sularahale ei ole tagatud, esitab ta vastavalt artikli 9 lõikele 4 parandusmeetmed, mida ta kohustub võtma.

Artikkel 9

Menetluslikud aspektid

1. Artiklites 7 ja 8 sätestatud kohustuste täitmiseks määravad liikmesriigid ühe või mitu riiklikku pädevat asutust, kellel on vajalikud volitused seoses sularahamaksete aktsepteerimise ja sularahale juurdepääsuga ning sularahasektori sularahaalase turutegevusega.
2. Artiklite 7 ja 8 kohaldamisel võtab komisjon vastu üldkohaldatavad rakendusaktid ühiste näitajate kogumi kohta, mida liikmesriigid kasutavad selleks, et jälgida ja hinnata sularahamaksete aktsepteerimist ja juurdepääsu sularahale kogu oma territooriumil ja kõigis oma piirkondades, sealhulgas linnades ja linnavälistes piirkondades. Nimetatud rakendusaktid võetakse vastu [X kuu jooksul pärast käesoleva määruse jõustumist] kooskõlas artiklis 11 osutatud nõuandemenetlusega. Kõnealuste rakendusaktide ettevalmistamisel konsulteerib komisjon Euroopa Keskpannangaga.
3. Määratud riiklikud pädevad asutused teatavad sularahamaksete aktsepteerimise tasemega ja sularahale juurdepääsuga seotud järelevalve ja hindamise tulemustest artikli 13 kohaselt komisjonile ja Euroopa Keskpannangale saadetavas aastaaruandes, esitades oma hinnangu kohta põhjendused ja andmed.
4. Kui liikmesriik leiab, et sularahamaksete aktsepteerimise tase kahjustab europangatahtede ja -müntide kohustusliku aktsepteerimise põhimõtet või et piisav ja tegelik juurdepääs sularahale ei ole tagatud, esitab ta oma aastaaruandes parandusmeetmed, mida ta kohustub artiklites 7 ja 8 sätestatud kohustuste täitmiseks võtma. Parandusmeetmed jõustuvad põhjendamatu viivitusega.
5. Komisjon vaatab aastaaruanded läbi tihedas koostöös Euroopa Keskpannangaga. Kui liikmesriigi poolt lõike 4 kohaselt kavandatud parandusmeetmed näivad olevat ebapiisavad või kui komisjon leiab, et vaatamata aastaaruande järeldustele ei ole liikmesriigis sularahamaksete aktsepteerimine või piisav ja tegelik juurdepääs sularahale kooskõlas artiklites 7 ja 8 sätestatud kohustustega, võtab komisjon vastu rakendusaktid, millega nähakse ette piisavad ja proportsionaalsed meetmed, mille asjaomane liikmesriik võtab vastu vastavas rakendusaktis sätestatud tähtaja jooksul. Nimetatud rakendusaktid võetakse vastu artiklis 11 osutatud nõuandemenetluse kohaselt.

Artikkel 10

Delegeeritud volituste rakendamine

1. Komisjonile antakse õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte käesolevas artiklis sätestatud tingimustel.
2. Õigus võtta vastu artiklis 6 osutatud delegeeritud õigusakte antakse komisjonile määramata ajaks alates [käesoleva määruse jõustumise kuupäevast].

3. Euroopa Parlament ja nõukogu võivad artiklis 6 osutatud delegeeritud õigusaktide vastuvõtmise õiguse igal ajal tagasi võtta. Tagasivõtmise otsusega lõpetatakse otsuses nimetatud volituste delegeerimine. Otsus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* või otsuses nimetatud hilisemal kuupäeval. See ei mõjuta juba jõustunud delegeeritud õigusaktide kehtivust.
4. Enne delegeeritud õigusakti vastuvõtmist konsulteerib komisjon kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega iga liikmesriigi määratud ekspertidega.
5. Niipea kui komisjon on delegeeritud õigusakti vastu võtnud, teeb ta selle üheaegselt teatavaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule.
6. Artikli 6 alusel vastu võetud delegeeritud õigusakt jõustub üksnes juhul, kui Euroopa Parlament ega nõukogu ei ole ühe kuu jooksul pärast õigusakti teatavakstegemist Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitanud selle suhtes vastuväidet või kui Euroopa Parlament ja nõukogu on enne selle tähtaja möödumist komisjonile teatanud, et nad ei esita vastuväidet. Euroopa Parlamendi või nõukogu algatusel pikendatakse seda tähtaega ühe kuu võrra.

Artikkel 11

Komiteemenetlus

1. Komisjoni abistab komitee. See komitee on komitee määruse (EL) nr 182/2011 tähenduses.
2. Käesolevale lõikele viitamisel kohaldatakse määruse (EL) nr 182/2011 artiklit 4.

Artikkel 12

Karistused

Liikmesriigid kehtestavad eeskirjad käesoleva määruse rikkumise korral kohaldatavate karistuste [*sealhulgas rahaliste karistuste ja muude kui kriminaalõiguslike trahvide*] kohta ning võtavad kõik vajalikud meetmed, et tagada nende rakendamine. Ettenähtud karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Liikmesriigid teatavad komisjonile kõnealustest eeskirjadest ja meetmetest ühe aasta jooksul pärast käesoleva määruse jõustumist ning annavad viivitamata teada nende edaspidistest muudatustest.

Artikkel 13

Aastaaruanded

1. Liikmesriigid esitavad komisjonile ja Euroopa Keskpangale igal aastal aruande, mis sisaldab teavet järgmiste aspektide kohta:
 - a) kehtestatud erandid europangatähtede ja -müntide kohustusliku aktsepteerimise põhimõttest ja nende kohaldamine;
 - b) üksikasjalikud andmed ja hinnang olukorra kohta liikmesriigis seoses sularahamaksete aktsepteerimisega ja sularahale juurdepääsuga ning artiklite 7 ja 8 kohaselt võetavate parandusmeetmete kohta;
 - c) rakendatud karistused, sealhulgas rahalised karistused ja muud kui kriminaalõiguslikud trahvid.
2. Esimene aastaaruanne esitatakse üks aasta pärast käesoleva määruse jõustumist. Järgmised aastaaruanded esitatakse igal aastal pärast käesoleva määruse jõustumise kuupäeva.
3. Komisjon vaatab aastaaruanded läbi tihedas koostöös Euroopa Keskpangaga.

Artikkel 14

Liikmesriikide kohustus teavitada õiguskaitsevahenditest

Liikmesriigid annavad füüsilistele isikutele ja ettevõtjatele selget teavet kanalite ja tõhusate õiguskaitsevahendite kohta, mida saab kasutada selleks, et esitada pädevatele asutustele kaebusi seoses sularaha aktsepteerimisest ebaseadusliku keeldumisega ning ebapiisava ja puuduva juurdepääsuga sularahale.

Artikkel 15

Europangatähtede ja -müntide ning digieuro koostoime

1. Europangatähed ja -mündid ning digieuro on vastastikku nimiväärtuses konverteeritavad.
2. Eurodes väeringustatud rahalise võlgnevuse tasumisel aktsepteerivad makse saajad europangatähtedes- ja -müntides tehtavaid makseid vastavalt käesoleva määruse sätetele olenemata sellest, kas nad aktsepteerivad digieurodes tehtavaid makseid vastavalt määrusele (EL) [XXX digieuro kehtestamise kohta]. Kui käesoleva määruse ja määruse (XXX digieuro kehtestamise kohta) sätete kohaselt on kohustuslik europangatähtede ja -müntide ning digieurode aktsepteerimine, on maksjal õigus valida maksevahend.

Artikkel 16
Läbivaatamine

Komisjon vaatab käesoleva määruse toimimise ja mõju läbi hiljemalt [*viis aastat pärast jõustumist*] ning esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande. Liikmesriigid esitavad komisjonile aruande koostamiseks vajaliku teabe.

Artikkel 17
Jõustumine

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja liikmesriikides vahetult kohaldatav kooskõlas aluslepingutega.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja